

Din ne için lazım?

2011-01-27

Dennett'in bir konuşmasını dinledim. Her ne kadar üslubu Magic of Consciousness'ta olduğu gibi ne dediğini açık açık söylemekten uzaksa da, evet, sanırım dinin bazı noktalarda faydalı olduğunu ama bunun seküler kurumlar tarafından, *bir Tanrı inancını zorlamadan* sağlanmasının mümkün ve muhtemel olduğunu söylüyor.

Verdiği örnekler hakikat arayışında bilimadamlarına yardımcı olacak sıradan insanlar, misal kuş gözlemcileri, Wikipedia, TED falan filan... Tanrı'ya değil hakikate bağlılık.

Temelde Allah ve hakikat arasında bir fark görmeyen birisi için çok büyük bir adım değil. İnsanların pek çoğunun dine ihtiyaç duymadan da yaşadıklarını görmek için *büyük profesör* olmaya gerek yok, ancak dinin sadece Dennett'in bahsettiği noktalarda (sevgi, umut, takım çalışması, özgürlükler vs.) *faydalı* görülmesi de yeterli bir liste gibi gelmiyor, ayrıca seküler düşüncelerin de *pahalı* olmak gibi bir özellikleri var, dinin bedavadan sunduğu hakikati hayli pahalıya satıyorlar.

Bir de şu var: İnsanlar her şey yolundayken dinin kısıtlamalarından uzak durmak istiyorlar, bunu görmek gayet kolay, ancak onun sağladığı sonsuzluk hayaline de ihtiyaçları var. İnsanın sevdiği birinin ölümü karşısında, gidip ona Tanrı'nın veya öte dünyanın varolmadığına dair nutuk çekmek, ah, gerçekten yapılması *çok kolay* bir şey.

Dün bir arkadaşımın bir kaza neticesi gözünün birini kaybettiğini öğrendim. Çok dindar biri olmadığını biliyorum, dindar olmayan insanlara *dindarane* mesajlar yollamayı sevmem velakin yeterince *laik* bir geçmiş olsun mesajı oluşturamadım. İşin içine Tanrı'yı, dini, duayı katmadan bir insan bu durumun içinden nasıl çıkar, bulamadım.

Kuru bir *geçmiş olsun* mu demeli mesela, insanların bazısı için *iyi ki başımıza gelmedi* demektir bu, elbette, nezih Ateist dostlarımız asla başkalarının başına gelen sıkıntılardan memnun olmazlar ancak gerçekte böyle bir durumun basit bir talihsizlik olduğunu, kişiselleştirmemesi gerektiğini, herkesin başına gelebileceğini kabullenmek pek de kolay değildir ve *hakikat* bu bile olsa, bunu ifade etmek ne kadar doğrudur, bilemiyorum.

Sonunda *inşallah*, *dualı* bir mesaj yolladım. Benim için bedavaydı, onun için de öyle, ancak işin içine bilimsel bir şeyler katmak ne benim için, ne onun için o kadar bedava olamazdı, zira bilimsel olarak adamın gözünün tedavisi olur mu, olmaz mı bilmek mümkün değil, benim umudumu bilimsel olarak desteklemem hemen hemen imkansız, ayrıca onun başına geleni kişiselleştirmeden, herhangi birinin başına gelmiş gibi düşünmesi de mümkün değil. Gözünün kaybetmesinin gözü kaybetmesi dışında herhangi bir anlamı yok, Ateistler öyle söylüyor, ancak bunun altından kalkması için destek olmak, Tanrı ve onun kudretine başvurmayınca ancak maddi olarak mümkün. Bu da hayli pahalı bir destek oluyor, herkes için.

Hayatın başı sonu kendinden ibaret bir şey olduğunu söylemek kolay, işler iyi giderken de gayet rahat. Eğer TED konuşmalarını yapacak birilerini buluyor, kuş gözlemciliğine vakit ayırabiliyor ve insanları ilaçla da olsa mutlu edebiliyorsanız, evet, bu *asfalt* bir yol, ancak dünya herkesi bu *laik* eğlencelerle meşgul edecek kadar zengin midir, değil midir, hayli iyi düşünmek lazım.

Evet, TED konuşmalarını bedava seyredebiliyorum, kuş gözlemciliği de hayli güzel bir hobi olabilir; velakin *bilimin* hakikati tanımladığı veya kabaca da olsa tasvir ettiği yerde insan ilişkilerinin de temelde bilimsel olması gerekiyor. İşin *pahalı* olan kısmı bu, yoksa bilim arayışları değil.

Seküler humanizm insanların *zaten* iyi olduklarını, bu iyiliğin toplumsal geleneklerle sağlandığını, dinin bu konuda pek de bir işlevi olmadığını söylüyor. Bu yanlış bir gözlem değil, ahlak kurallarının hemen tamamı *bir zamanlar* dini olsalar da, artık gelenek haline gelmiş, insanların pek çoğu da onlara dini gerekçelerle değil, toplumsal gerekçelerle uyuyor.

Ancak Tanrı'yı artık ahlakın kaynağı olmaktan çıkarıp (yani bir anlamda *öldürüp*) yerine bilimsel hakikati koyunca, benim de şahsen bilimsel olarak kendi hayatımdan en fazla faydayı görmem gerekiyor. Zira, malum olduğu üzere, *ben bir organizmayım*.

Bunun için de beni yerimde tutmaya çalışan tüm ahlak kurallarını çiğneyebilirim, evet, mesela *dürüst görünmek* bir çok açıdan faydalı olduğu için, insanlar bana güvendiklerinde onlarla yaşamam, iş yapmam daha kolaylaştığı için kabul edilebilir bir hedef, ancak neden *dürüst olmak* gerektiğini soruyorum...

Elinizde kötülük imkanı olduğu ve bunu gizlemeniz de mümkün olduğu halde, neden iyi olmak gerekir? Olmak gerekmez. Bazı durumlarda *iyi* görünmenin en kolay yolu iyi olmak olabilir ancak her zaman değil.

Bilimsel bir ahlakın pahalılaşmasını asıl sebebi işte budur, çünkü organizmanın bilimin ve hakikatin *sahibi* olduğu yerde, bu bilim ve hakikat organizmanın menfaatini temin için kullanılmaya başlanacaktır. Dinin dogmalarını kısıtlıyor diye bir kenara rahat rahat atan bir insanın, toplumun (veya seküler hümanizmin) dogmalarına neden aynısını yapmayacağını ve bazıları hakikatle, bazıları kuş gözlemciliğiyle uğraşırken, mesela, hobi olarak etrafındaki erkekleri ayartmak yoluna gitmeyeceğini, tek hedefini her ne olursa olsun daha çok para kazanmak

olarak koymayacağını, sahtekarlıkla da olsa bilimsel paye kazanmaya çalışmayacağını; yani birileri safiyane bir hakikat avcılığı yaparken, birilerinin neden, hakikati zaten bilemeyeceğini kabul edip, maksadını hayattan alabildiği hazzı, insanları, tabiatı, toplumu olabildiği kadar fazla sömürerek artırmak olarak koymacağını sormak gerekiyor.

Aslında sorulan bu soru garip değil, çünkü insanların pek çoğu aslında bu durumda. İşin içine bazı zamanlar eklenen dini edebiyat yanıltmasın, çoğu insan gerçekte hiçbir şeye inanmıyor ve ufak bir menfaati uğruna inanıyormuş gibi durduğu doğruları satabilecek durumda.

Bilimselliğin en önemli avantajı, hakikate doğru açtığı caddenin insanlığa etkisini henüz tam olarak görmüyor olmamız. Dinleri eleştirmek kolay çünkü aslında dinlerin cenazesıyla meşgulüz, ancak bilim hala canlı ve biz de bir canlıyla ölüleri karşılaştırıyor, sonra canlının daha canlı olduğuna karar veriyoruz.

Ancak dinlerin *ölmelerinin* sebebi kendi ürettikleri bilgi ve insan tipi içinde boğulmaları olduğu gibi, bilimin de kendi ürettiği bilgi ve insan tipinde boğulma ihtimali hayli büyük. Bilgi üretme konusunda hayli becerikli, zaman zaman (dinin kendini eleştirmesinden daha fazla olmasa da) bilimin kendini eleştirmesine de rastlıyoruz, ancak *sadece* bilimin ürettiği insanla henüz karşılaşmadık. Belki bu yüzyılın sonlarına doğru, bilimi tek dayanak olarak gören ve diğer her türlü bilgiden vareste insanla karşılaşacağız, hayatında *din* nedir duymamış insanla, dinin uğraştığı sorunları hiç duymamış, Tanrıdan hiç haberi olmayan bir insan tipiyle.

Bilimin insanlık için *gerçek* zararları da o zaman başlayacak. Çünkü biz, bilimin henüz İznik Konsili safhasındayız, daha yeni resmi din oldu ve şu sıralar herkes faydasıyla meşgul; henüz Ortaçağı, Engizisyonu yok, henüz cadı avına kimse çıkmadı; bilimin henüz İslam'ın fetihleri çağındayız, henüz peygamberinin ölümünden sonraki 100 yıl içinde Pireneleri aşan nefes soğumamış; henüz Buda'nın heykelleri pagodaları süslemeye başlamamış, henüz yazıya geçmemiş Dhammapada...

Ne demek istediğimi anlatabildiğimden emin değilim, tekrar etmek gerekirse, bilimin henüz faydalarını yaşıyoruz ama kendimizi tamamen ona teslim ettiğimizde zararları ne olur, bunun farkında değiliz. Bilimin bir bakteri topluluğu gibi çoğalmaya başladığı toplum, adeta onun için besinle doldurulmuş gibiydi, dinin dogmaları, kapitalist ahlak, zayıf siyasi otorite... Ancak o zamandan beri tükettiği bu besin, dinin (bilhassa Hristiyanlığın) giderek ateistleşmesi, kapitalist ahlakın bilimselleştikçe ahlaksızlaşması, siyasi otoritenin giderek güçlenmesi ve bilimin asıl yönlendiricisi haline gelmesi sonucunda azalıyor. Bilim yavaş yavaş *anarşist bilgi kuramları* gibi kendi artıklarını da üretmeye başladı, bir noktada bakterilerin de kendi artıklarının yarattığı ortamda zayıflaması gibi zayıflıyor. Hala çok güçlü ama onun da dinler gibi bir geleceği olması artık o kadar da imkansız görünmüyor. İnsan bilgisinin çeperini genişletme macerasının sonu, kendi yarattığı ortamda boğulması mı olacak?

Bu bütün dinlerin başına gelmiş, tarihin söylediği bu; dinin özünden uzak-

laşıp, nelere karşı ortaya çıkmış olduğunu unutunca, ister istemez şekilcilik ve kendi ürettiği bilgi içinde boğulma baş göstermiş. İsa Mesih'in asıl hedef kitlesi Yahudilere söylediklerini Bacchus törenlerinden araklama bir takım törenlerle karıştırınca başka bir şey çıkmış, Hz. Peygamber'in putlara ve kurulu düzene karşı giriştiği mücadele, yeni putlar ve kurulu düzenler için dayanak haline getirilmiş, Brahmanizm'in dogmalarına karşı bir protesto olan Budizm, kendi dogmaları içinde yüzmeye başlamış ilh.

Benzerinin ürettiği insan tipleri vasıtasıyla bilimin de başına gelmesi gayet muhtemel. İnsanların rasyonel organizmalar olduğunu ve her durumda kendi menfaatlerince davranmalarının, bir toplu faaliyet olarak bilimin ne kadar lehine olduğunu zaman gösterecek. Dinin sağladığı çelik kafesi olmayan bir toplumun sıkıntılara ne kadar dayanacağını zaman gösterecek. Dinler, cenazeleriyle gömülmeyi hak ediyor olabilirler ancak bilim kazdığı mezara kendi de düşebilir.

İşin en tehlikeli tarafı da, dinin bilimi doğurabildiği halde, bilimin bu *kendine yeterliğiyle* herhangi bir şey doğuramadan insanlığın sonunu getirmesi. Bakteriler deney kabı sayılacak insan kültürü ve varlığını da tüketebildiklerini gördüklerinde muhtemelen her şey için artık çok geç olacak.